

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Дзеньдзюра Н. І. Державний менеджмент мовної політики в Україні. *Освіта Регіону*. 2017. № 1. С. 71-77.

3. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 21. Ст. 81.

Ковальчук Олена Степанівна
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Салюк Марина Анатоліївна
Кандидат психологічних наук
доцент кафедри загальної
психології та патопсихології
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КОГНІТИВНИХ СТИЛІВ ЛЮДИНИ ПРИ РОБОТІ З ТЕКСТОМ

На сьогодні текст відіграє вагомий роль у спілкуванні між людьми. Читання та робота з текстом (reading and use of English) складають 40% від інших завдань – аудіювання (listening), мовлення (speaking) та письма (writing) – у структурі міжнародних іспитів з англійської мови. З одного боку, для кращого виконання завдань з текстами необхідно розуміти правила їх побудови, структуру, стиль, ступінь складності, з іншого – враховувати особливості свого когнітивного стилю [5, 6].

На думку М. Холодної, когнітивні стилі – це індивідуально-специфічні способи переробки інформації, які характеризують особливості складу розуму та інтелектуальної поведінки людини. Американський психолог та розробник теорії рис Гордон Олпорт визначає стиль, як спосіб реалізації мотивів та цілей людини, враховуючи її індивідуальні особливості, особистісні риси, вибірковість сприйняття тощо. Сформованість стилю - це здатність до самореалізації, це високий рівень психічної організації «Я». Пізніше низка учених конкретизувала поняття “когнітивний стиль” до індивідуальних особливостей інтелектуальної діяльності людини [1]. У 80-ті роки минулого століття

спостерігається розширення поняття когнітивного стилю, з'являються такі вирази, як “стиль мислення”, “стиль навчання”, “стиль життя”, “метастилі”. До метастилей відносять “артикульованість - глобальність”, “аналітичність - синтетичність”, “образність - вербальність”, “цілісність - детальність”.

Вагомий внесок у психологію сприйняття здійснив Г. Уіткін описавши теорію психологічної диференціації. Підґрунтям цієї теорії постало поняття поля, запозичене з гештальт психології, та поведінки людини. За Г. Уіткіном, поле – це соціальне та предметне оточення, що неоднаково впливає на індивідів. Автор поділяє людей на дві категорії: полезалежні та полenezалежні. Полезалежні особи – це категорія людей, на поведінку яких поле має вплив, такі люди можуть змінювати свою думку під натиском авторитету, вагаються під час прийняття рішень. Натомість, полenezалежні особи орієнтуються на свою внутрішню активність, такі люди мають власну чітку позицію, здатні самостійно приймати рішення, покладатися на себе. Теорія про полезалежність-полenezалежність узгоджується з теорією Дж. Роттера про рівень суб'єктивного контролю особистості [3].

Однією з детермінант цієї характеристики є вік. Наприклад, для маленьких дітей характерна полезалежна поведінка, проте з віком поведінка дитини набуває більш полenezалежних рис. Це свідчить про те, що полenezалежне сприйняття є вищим рівнем психічного розвитку, ніж полезалежне. М. Холодна зазначає, що найважливішим аспектом психічного розвитку постає ступінь психологічної диференціації різних форм досвіду. Більш диференційована система є складною за елементами та зв'язками між ними, їй притаманний вищий ступінь варіативності. Г. Уіткін підкреслює, що досягнення більш високого рівня психологічної диференціації свідчить про наявність артикульованого досвіду, що містить дві характеристики: здатність аналізувати досвід та здатність його структурувати. Зокрема, людина з артикульованим досвідом може легко виокремити деталі в складному тексті, встановити зв'язки між подіями, простежити сюжетну лінію, тобто перетворити поле, ґрунтуючись на своїй правлі, систему цінностей та внутрішні настановлення.

Ще один вагомий аспект особливостей сприйняття текстів висвітлено в експерименті Джона Рідлі Струпа. Досліджуваним демонстрували слова у два етапи. На першому етапі показували слова – назви кольорів, де значення слова співпадало з кольором самого слова. На другому етапі учасникам репрезентували слова, де назва кольору відрізнялась від кольору, яким було написано слово. Наприклад, слово «синій» було представлено жовтим кольором, слово «червоний» – зеленим. Потім експериментатор називав колір та просив досліджуваних обрати картку з цим кольором. Результати дослідження виявили наступне: учасники експерименту робили помилки, обираючи слово з назвою кольору, замість самого кольору, або втрачали більше часу на те, щоб показати потрібну картку на другому етапі. Цей феномен назвали ефектом Струпа [2]. Читання для людини – автоматизована дія, як результат, сприйняття тексту домінує над сприйняттям кольору. Цю особливість необ-

хідно враховувати при роботі з текстами.

Перспективи подальших досліджень полягають у більш глибокому вивченні інших характеристик, що впливають на сприйняття тексту людиною: психофізіологічний рівень, що пов'язаний з функціональною асиметрією мозку, тип носія інформації - паперовий або електронний, гендерні особливості.

1. Холодная М.А. Когнитивная психология. Когнитивные стили / М.А. Холодная: учеб. пособие для бакалавриата и магистратуры / М. А. Холодная. – 3-е изд. – М. : Издательство Юрайт, 2018. – 307 с.

2. Солсо Р. Когнитивная психология / Солсо Р. — 6-е изд. — СПб.: Питер, 2006. — 589 с.

3. Ковальчук О. С. Співвідношення локус контролю та соціальної відповідальності особистості / О. С. Ковальчук // Вісник Національного технічного ун-ту України «Київський політехнічний інститут». Сер. Філософія, психологія, педагогіка. – 2014. – № 3. – С. 109–115. – Режим доступу: <http://www.novyn.kpi.ua/2014-3/Kovalchuk.pdf>

4. Салюк М.А. Особливості взаємозв'язку метакогнітивної компетентності з емоційним ставленням до онлайн-навчання студентів дистанційних навчальних курсів / М.А. Салюк, О.С. Ковальчук // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ. : ДНУ. – 2015. – С. 81-85. – Режим доступу: http://distance.dnu.dp.ua/ukr/conference/2015/shlyahy_form/Salyuk_Kovalchuk.pdf

5. Salyuk M., Kovalchuk O. Psychological prerequisites for the effective use of educational technologies // Збірник центру наукових публікацій: «Формування підґрунтя для державного розвитку: роль науки»: збірник статей (рівень стандарту, академічний рівень). – К. : Центр наукових публікацій, 2014. – С. 104. – Режим доступу: http://www.cnp.org.ua/files/Archive/Kiev_November_2014.pdf#page=104

Косяченко Ксенія Едуардівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Визначення правової природи фінансової відповідальності як складової юридичної відповідальності має не лише теоретичне, а й практичне значення. Це пов'язано із тим, що фінансова відповідальність є комплексною категорією і заходи такої відповідальності також є різноманітними за своєю суттю. Так, система заходів, які можуть застосовуватись у разі порушення податкового, бюджетного, валютного чи банківського законодавства характерні лише для конкретного підгалузевого виду правовідносин і не можуть застосовуватись за вчинення інших правопорушень.